

II. MEŞRUTİYET'İN İLÂNINDA MANASTIR'DA SUÇ CRIME IN BITOLA IN THE ANNOUNCEMENT OF THE SECOND CONSTITUTION

HATİCE AKIN ZORBA

Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
Assist. Prof. Dr. Akdeniz University, Faculty of Letters, Department of History.

hakin@akdeniz.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0002-3043-8076>

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi-Journal of Turkish Researches Institute
TAED-62, Mayıs-May 2018 Erzurum
ISSN-1300-9052

Makale Türü-*Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article

Geliş Tarihi-*Received Date* : 15.11.2017

Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 17.04.2018

Sayfa-*Pages* : 423-438

 : <http://dx.doi.org/10.14922/Turkiyat3842>

www.turkiyatjournal.com

<http://dergipark.gov.tr/ataunitaed>

This article was checked by

 iThenticate®

II. MEŞRUTİYET'İN İLÂNINDA MANASTIR'DA SUÇ
CRIME IN BITOLA IN THE ANNOUNCEMENT OF THE SECOND
CONSTITUTION

HATİCE AKIN ZORBA

Öz

Osmanlı Devleti'nde 1878 tarihinden itibaren düzenlenmeye başlanan cerâim cetvellerinde suç işleyenlerin ve mağdurların milliyeti, yaşadığı yer, suçun çeşidi, nerede, nasıl ve ne sebepten işlendiğine dair bilgiler verilmektedir. Değerlendirilen 1908 Manastır Cerâim Defteri gerek dönem gerek ait olduğu bölge açısından önem arz etmektedir. Zira 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Avrupalı devletlerin çıkar çatışmasının ve Balkan devletlerinin yayılcı politikalarının sahnesi haline gelen Makedonya'da çeşitli etnik unsurlar bölgeye yönelik emellerini gerçekleştirmek amacıyla çetecilik faaliyetleri gerçekleştiriyordu. Hassas bir durumda olan bölge aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin bekası için meşrutiyet ilân edilmesi gerektiğini düşünen Jön Türklere de ev sahipliği yapmaktaydı. İlân edilen meşrutiyet sadece Müslümanlar için değil, isteklerini daha rahat dile getirebilecekleri düşüncesinden hareketle diğer etnik unsurlar tarafından da umut verici bir gelişme olarak görülmüştü. Nitekim incelenen Cerâim Defteri Manastır özelinde Osmanlı Devleti'nde işlenen suçlar ve çeşitliliği hakkında bilgi verirken bölgedeki eşkıyalık faaliyetleri ve yöntemleri hakkında da bilgi vermektedir. Aynı zamanda meşrutiyetin ilânıyla bu eylemlerin önceki dönemlere nazaran görece olarak azaldığını da ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Makedonya, Osmanlı Devleti, II. Meşrutiyet, Suç, Eşkıyalık, Asayiş

Abstract

Since 1878 crime records in the Ottoman Empire informed ethnic identities of perpetrators and victims, where they lived, the type of crime along with where, how, when and why the crime was committed. The crime records of Bitola kept in 1908 investigated in this study are important in periodical and regional terms because Macedonia was the main stage of the expansionist policies followed by both European and Balkan states and since the last quarter of the 19th century various ethnic groups, especially Bulgarians, involved in gang activities to fulfill their regional desires. The region, therefore, was undergoing a politically delicate situation. Besides, it was the home of the Young Turks movement whose members fought for the survival of the Ottoman Empire. Under these circumstances The Second Constitution was seen promising by not only the Muslims but the other ethnic minorities as well since the minorities thought they could easily speak about their demands. Accordingly, the crime records of Bitola give valuable and detailed information not only about types of crime committed, but also about bandit activities and methods in the region. Besides, compared to the earlier periods, these records also reveal that bandit activities in the region decreased after the announcement of the Second Constitution.

Key Words: Macedonia, The Ottoman Empire, The Second Constitution, Crime, Bandit, Public Order

Giriş

14. yüzyılın sonlarından itibaren Osmanlı hâkimiyetine giren ve Balkan coğrafyasında jeopolitik önemi tartışmasız olan Makedonya, 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren giderek artan bir şekilde emperyalist güçlerin çıkar çatışmalarının bir parçası haline gelmişti¹.

19. yüzyılın sonunda Makedonya nüfusu hem etnik hem de dinsel yönden fazlasıyla çeşitlilik arz ediyordu. Halk dinsel açıdan İslamiyet'e, Musevilik'e, Katolik ve Ortodoks kiliselerine bağlıydı. Ortodoks kilisesine bağlı olanlar da ayrıca Patrikhane taraftarları ve Eksarhlık taraftarları olarak ikiye bölünmüş durumdaydı. Rum Patrikhanesi o zamana kadar idaresi altında olan bölgeleri korumaya gayret ederken, Eksarhlık'ta belli bir oranı Bulgar olan bölgelerde nüfuzunu yaymaya çalışıyordu. Halk günlük yaşamında Türkçe, Bulgarca, Arnavutça, Yunanca, Sırpça, Ulahça ve Ladino gibi çok çeşitli dilleri kullanıyordu². Osmanlı yönetimi tarafından *vilayât-i selâse* olarak da adlandırılan Selanik, Manastır Vilayetleri ile Kosova Vilayeti'nin bir kısmını içine alan Makedonya toprakları Sırpların, Yunanlıların ve Bulgarların yayılmacı politikaları çerçevesinde ele geçirmeye çalıştıkları bir bölge haline geldi.

93 Harbi sonrasında Rusya'nın talebiyle büyük Bulgaristan'ın bir parçası haline getirilmeye çalışılan Makedonya toprakları Avrupa devletlerinin müdahalesi sonucu imzalanan Berlin Antlaşması'na göre Osmanlı Devleti'ne bağlı statüsünü korudu. Ancak Antlaşma'nın 23. maddesi gereğince Osmanlı Devleti'nin Makedonya topraklarında Avrupalı devletlerin denetiminde reformlar yapması kararlaştırılmıştı³. Antlaşma'nın imzalanması ile büyük Bulgaristan hedefine ulaşamayan Bulgarlar, Doğu Rumeli Vilayeti'ni 1885'te ilhak ettikten hemen sonra Makedonya ile yakından ilgilenmeye başladılar⁴. Bulgarların ardından Rum, Sırp ve Müslüman çete faaliyetlerinin gittikçe artması bölgede güvenlik zafiyetinin oluşmasına neden oldu⁵. Makedonya bölgesinde hız kazanan çete faaliyetleri nihayetinde Avrupalı güçlere Makedonya Sorunu'na doğrudan müdahale etme imkânı sağladı⁶.

Makedonya Sorunu'nda önemli bir dönüm noktası olan İlinden ayaklanması 1903'te Manastır Vilayeti'nde cereyan etti. Ayaklanma Osmanlı Devleti tarafından kısa zamanda bastırıldıysa da isyanda rol alan herkesin cezalandırılmasına yönelik kurulan özel mahkemeler gibi uygulamalar, Avrupalı devletlerin gözünde baskı politikası olarak nitelendirildi. Hemen ardından Avusturya-Macaristan ve Rusya'nın vilayetler

¹Fikret Adanır; "Makedonya Sorunu ve Dimitar Vlahof'un Anılarında II. Meşrutiyet", *Birikim*, no.9 (1975), s.14-15.

²Mehmet Hacısalıhoğlu; *Jön Türkler ve Makedonya Sorunu (1890-1918)*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2008, s.35.; Kemal Beydilli; "İl.Abdülhamid Devrinde Makedonya Meselesine Dair", *Osmanlı Araştırmaları*, S.9, 1989, s.78.

³Gül Tokay; *Makedonya Sorunu Jön Türk İhtilalinin Kökenleri (1903-1908)*, Afa Yay., İstanbul 1995, s.33.

⁴Mahir Aydın, "Arşiv Belgeleriyle Makedonya'da Bulgar Çete Faaliyetleri", *Osmanlı Araştırmaları*, C. IX, İstanbul 1989, s.209.

⁵Ayrıntı için bkz.; Aydın; a.g.m.; Kaya Bayraktar; "Makedonya Sorunu ve Avrupa Müdahalesi (1902-1905)", *bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 69, Bahar 2014, s. 14-20.

⁶Memet Yetişgin; "Osmanlı Son Döneminde Balkanlardaki Olayların Bölgedeki Türk ve Müslüman Halk Üzerindeki Etkileri", *Türk Tarihinde Balkanlar*, Ed.Zeynep İskefiyeli-Bilal Çelik-Serkan Yazıcı, Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, Sakarya 2013, s.869-873.

üzerindeki kontrollerini arttıran, Osmanlı yönetiminin yetkilerini kısıtlamaya yönelik Mürzsteg Programı ortaya çıktı⁷. Programının ardından bölgede giderek Avrupalı devletlerin etkisinin artması bölgenin idare edilmesini güçleştirmekteydi. Konsolosların yanı sıra yapılan jandarma reformu sonrasında bölgeye gelen yabancı subaylar Osmanlı memurlarının yaptığı her uygulamaya müdahale ediyorlardı. Yerli unsurların kendi nüfusunu fazla gösterme gayretleri, gerçekleştirdikleri çetecilik ve propaganda faaliyetleri Avrupalı devletlerin müdahalelerine eklendikçe Osmanlı Devleti bölgenin yönetiminde inisiyatifini kaybetmeye başladı⁸.

Mürzsteg Programı Makedonya'daki karışıklığa etkili bir çözüm getiremedi ve çetecilik faaliyetleri aynı şekilde devam etti⁹. Nitekim 1903-1907 yıllarında telgraf tellerinin ve köprülerin tahrip edilmesi, Patrikhane taraftarlığını bırakıp Eksarhlık taraftarı olmaları için veya komitacılara para yardımı yapmaları için ahaliyi tehdit etme ve zorlama, Eksarhane'ye devam eden kişilerin öldürülmeleri, evlerinin yakılması gibi olaylar neredeyse vaka-i adiyeye dönüşmüştü¹⁰.

Osmanlı yönetiminin uygulamalarına muhalefet eden Terakki ve İttihat Cemiyeti, 1908 başlarına kadar Avrupa'daki vilayetlerin kazalarının büyük kısmında teşkilatlanmış ve Manastır, bir Jön Türk merkezi konumuna gelmişti¹¹. Cemiyet, Makedonya topraklarının yavaş yavaş Osmanlı Devleti'nden koparılmaya çalışıldığının farkındaydı. Jön Türklerin Makedonya'daki çetelerle giriştikleri mücadele 1907-1908'de sonuç vermeye başlamış ve bu yıllarda çete faaliyetleri önemli ölçüde azalmıştı¹².

Cemiyet'e göre Osmanlı Devleti'nin bir parçası olan Makedonya'nın kaderi esasen devletin kaderi ile sıkı sıkıya bağlıydı. Onlar, Avrupalı devletlerin Makedonya için planladıkları ve uygulamaya koydukları reform programlarının özünde ayrı bir Makedonya Hükümeti ya da Makedonya'da özerk bir vilayet kurulması için zemin hazırlamanın olduğunu düşünüyorlardı¹³. Cemiyet'e göre Makedonya'da yaşananların en önemli sebebi Osmanlı yönetiminin genel başarısızlığıydı. II. Meşrutiyet'in ilânını sağlayacak olan ihtilâl, cemiyet üyelerince Manastır'da başlatıldı¹⁴. Meşrutiyet'in ilânından sonra Makedonya'daki reform önerileri bir süre için gündemden düştü. Jön Türk subaylarına göre Makedonya sorununun çözümü için dış yardım elzem değildi. Osmanlı subayları çetelerle mücadele etmede oldukça güçlüydü¹⁵.

⁷ Tokay; *a.g.e.*, s.46-47.

⁸ Hale Şıvgın; "Osmanlı Arşiv Belgeleriyle 1902-1912 Yılları Arasında Makedonya", *Türk Kültürü Hacı Bektaş Veli Dergisi*, S.43, 2007, s.4-5.

⁹ Ayrıntı için bkz.; Tahsin Uzer; *Makedonya Eşkıyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999.

¹⁰ Ayrıntı için bkz. Nimet Ayşe Bakırcılar; "1903-1907 Tarihli Manastır Ceraim Defteri Işığında Manastır'da Suç", *20th CIÉPO Symposium, 27 June-1 July 2012*, Ed.: Marinos Sariyannis, Rethymno, 2014.

¹¹ Hacısalihoğlu; *a.g.e.*, s.146.

¹² Fikret Adanır; *Makedonya Sorunu*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 1996, s.262.

¹³ Resneli Ahmed Niyazi; *Hatırat-ı Niyazi Yahud Tarihçe-i İnkılâb-ı Kebire-i Osmaniden Bir Sahife*, Sabah Matbaası, İstanbul, 1326, s. 53.

¹⁴ Tokay; *a.g.e.*, s.169.

¹⁵ Tokay; *a.g.e.*, s.174.

Manastır Cerâim Defteri

Makalenin temelini oluşturan 186 nolu Manastır Cerâim Defteri II. Meşrutiyet'in ilân edildiği döneme denk gelmektedir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rumeli Müfettişliği fonunda kayıtlı 186 nolu Manastır Cerâim Defteri'nin (TFR.l.d.186) ilk 138 sayfası Manastır Cerâim Defteri'ne aittir. Defterin devamına Manastır Mahkeme-i Fevkalâdesi'nde (1)323 yılında görülen davaların istatistikî cetvelleri eklenmiş olup 66 sayfadır. Bu çalışmada sadece Manastır Cerâim Defteri değerlendirilmiştir.

Bilindiği gibi 1878 tarihinden itibaren Dâhiliye Nezareti'ne kazalar, sancaklar ve vilayetlerde meydana gelen suçların yer aldığı cetveller gönderilmeye başlanmıştır. Şehir ve kasabalarda polis, taşrada jandarma tarafından düzenlenip, kaymakam veya vali tarafından tasdik edilen cetvellerin gönderilmesi devletin sonuna kadar devam eden bir uygulama olmuştur¹⁶.

Manastır Cerâim Defteri (1)324 yılına ait Manastır merkez ve bağlı kazalarda işlenen suçların aylık kayıtlarını içermektedir. Kayıtlar bir tablo şeklinde altı sütun ve bunların alt başlıklarından oluşmaktadır. İlk sütun *müteaddî* başlığında olup alt başlıklarla mensup olduğu cemaat, karyesiyle isim ve şöhreti kaydedilmiştir. İkinci sütun *müteaddî-i aleyhe* aittir ve yine mensup olduğu cemaat, karyesiyle isim ve şöhreti alt başlıklarda açıklanmıştır. *Müteaddî* veya *müteaddî-i aleyhin* kimliği belirsiz ise *meçhul* olarak kaydedilmiştir. Üçüncü sütunda *cerâimin envâ'i* başlığı *maktûlîn*, *mecrûhîn*, *dağa kaldırılanlar* ve *nâ-be-dîd* olarak sınıflandırılarak sayıları kaydedilmiş ayrıca *mevâdd-i sâire-i cinâiyye* başlığı altında muhtelif suçların kısa açıklaması genelde yapılmıştır. Ancak açıklaması yapılmayan olaylar da mevcuttur. Dördüncü sütun ise tevkif olanların adedine aittir. Beşinci sütunda suçun işlendiği tarih gün, ay, yıl olarak kaydedilmiş, altıncı sütunda ise suçun nerede, nasıl ve ne sebeple gerçekleştiğine dair açıklamalara yer verilmiştir (Ek: 1).

İncelenen Manastır Cerâim Defteri'nde kayıtlara kazalara göre aylık olarak yer verilmiştir. Sırasıyla Florina (Mart, Nisan, Mayıs, Haziran), Manastır Merkez (Mart, Nisan, Mayıs, Haziran), Pirlepe (Mart, Nisan, Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül, Teşrin-i Evvel), Ohri (Mart, Nisan, Mayıs, Haziran), Kırçova (Mart, Nisan, Mayıs, Haziran, Temmuz), Görice (Mart, Nisan, Mayıs, Haziran), Kayalar (Mart, Nisan, Mayıs, Haziran), Kesriye (Mart, Nisan, Mayıs, Haziran, Temmuz), Grebene (Mart, Nisan, Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül, Teşrin-i Evvel), Debre-i Bâlâ (Mart, Nisan, Mayıs, Haziran), Rekalar (Nisan, Haziran) kazalarına ait kayıtlar mevcuttur.

Florina Kazası'nda 23 katl, 3 cerh, 1 darben vefat, 1 gasb, 1 dağa kaldırma, 4 ihrâk, 2 Bulgar cemiyet-i fesâdiyesinden bulunmak, 6 eşkıyaya muâvenet, 3 muhâberât-ı fesâdiye, 1 silah bulundurma, 1 âlet-i nâriye bulundurma, 1 yol kesme, 1 bıçak çekme hadiseleri yaşanmıştır. Bu hadiselerde 36 kişi öldürülmüş, 7 kişi yaralanmış ve 1 kişi dağa kaldırılmıştır. Olayların 26'sında suçu gerçekleştiren Bulgar, 8'inde İslam, 6'sında Rum ve 3'ünde meçhul olarak kaydedilirken, 12 olayda Bulgar, 9'unda İslam, 7'sinde Rum, 2'sinde Ulah ve 1'inde Musevî saldırıya maruz kalmıştır. Hadiselerin 12 tanesi de

¹⁶ Abdülkadir Gül; "Osmanlı Taşrasında Suç ve Suçlular (1919 Ocak Ayı Erzincan Sancağı Örneği)", *EÜHFD*, C. XVII, S.1-2(2013), s. 6-8.

hukuk-i umûma karşı işlenmiş suç olarak kaydedilmiştir. Tüm bu vukuatlarda toplam 28 kişi tevkif edilmiştir¹⁷.

Manastır merkezinde 37 katl, 20 cerh, 4 sirkat, 1 fi'l-i şeni, 8 ihrâk, 2 gasb, 9 ahz ve gasb, 5 şekavet, 1 dağa kaldırma, 4 gaybûbet, 6 eşkıyaya muâvenet, 1 erbâb-ı fesâddan olma, 4 evrâk-ı muzırre bulundurma, 1 gark, 2 katl kasdıyla silah endaht, 3 silah bulundurma ve 5 askere karşı silah kullanma hadiseleri gerçekleşmiştir. 49 kişi katl ve 20 kişi cerh edilirken, 2 kişi dağa kaldırılmış, 8 kişi ise kaybolmuştur. İşlenen bu suçlardan dolayı kazada 161 kişi tevkif edilmiştir. Vukuatları gerçekleştirenlerin cemaatlerine bakıldığında 27'sinde İslam, 27'sinde Bulgar, 13'ünde Rum, 4'ünde Ulah ve 1'inde Sırp karşımıza çıkarken 40 olayda müteaddî eşhâs-ı meçhuldür. Saldırıya maruz kalanların cemaatlere göre dağılımı 41 olayda Bulgar, 24'ünde İslam, 23'ünde Rum, 1'inde İslam Kıpti şeklinde olup, 24 tane de hukuk-i umûma karşı işlenmiş suç bulunmaktadır¹⁸.

Pirlepe Kazası'nda kaydedilen hadiseler 23 katl, 11 cerh, 2 kazaen katl, 1 kazaen cerh, 5 ihrâk, 6 sirkat, 1 sirkat teşebbüsü, 4 gaybûbet, 5 gasb, 6 dağa kaldırma, 1 tehdid, 1 eceliyle vefat, 6 silah endaht, 1 fi'l-i şeni, 7 darb, 13 eşkıyaya muâvenet, 3 eşkıyaya katılma, 2 şekavet, 3 silah bulundurma, 1 eşkıya işlerini kolaylaştırmak için varaka verme, 1 eşkıyaya hitaben mektup bulundurma, 1 kanlı bez ve pamuk bulunması, 1 bekçi tarafından silah bulunması şeklindedir. Kazada 30 kişi tevkif edilirken, gerçekleşen vakalar neticesinde 36 kişi hayatını kaybetmiş, 14 kişi yaralanmış, 10 kişi dağa kaldırılmış ve 3 kişi kaybolmuştur. Olayların 34'ünde Bulgar, 14'ünde Rum, 12'sinde İslam, 8'inde Sırp, 2'sinde Kıpti Müslim kaydedilirken, 33 olayda eşhâs-ı meçhul ve bir cemaati belirtilmeyen gayrimüslim de müteaddî olarak kaydedilmiştir. 25 tane hukuk-i umûma karşı işlenmiş cürmün yanı sıra 40 Bulgar, 15 Sırp, 14 İslam, 6 Rum, 2 Kıpti Müslim, 1 Ulah saldırıya maruz kalmıştır. 30 kişi ise bu olaylar neticesinde tevkif edilmiştir¹⁹.

Ohri Kazası cürmün en az işlendiği yer olarak karşımıza çıkmaktadır. Kazada 14 katl, 1 cerh, 1 gasb, 1 fi'l-i şeni, 1 ihrâk ve 2 evrâk-ı muzırre bulundurma hadisesi yaşanmıştır. İşlenen suçların 8'inde İslam, 4'ünde Bulgar, 3'ünde Ulah, 1'inde Rum ve 1'inde eşhâs-ı meçhul müteaddî olarak, 7'sinde Bulgar, 5'inde İslam, 3'ünde Ulah müteaddî-i aleyh olarak kaydedilmiştir. Ayrıca 2 tane de hukuk-i umûma karşı suç işlendiği görülmektedir. Kazada ancak 3 kişi tevkif edilmiştir²⁰.

Kırçova Kazası'nda 7'si İslam'a, 6'sı Sırp'a, 4'ü Bulgar'a, 2'si cemaati belirtilmeyen gayrimüslime ve 1'i hukuk-i umûma karşı 9'unda İslam, 3'ünde Sırp, 1'inde Bulgar ve 4'ünde eşhâs-ı meçhul suç işlerken bunlardan 11 tanesi tevkif edilmiştir. Kazada 6 katl, 2 cerh, 7 gasb, 2 ihrâk, 1 sirkat, 1 dağa kaldırma, 2 katl ve cesedi nâ-be-dîd, 3 gaybûbet, 1 şekavet-i siyâsiyye hadisesi yaşanmıştır. Bu hadiseler neticesinde 6 kişi katledilmiş, 2 kişi cerh edilmiş, 3 kişi dağa kaldırılmış ve 5 kişi de kaybolmuştur²¹.

¹⁷ TFR.l.d.186; s.1-10.

¹⁸ TFR.l.d.186; s. 11-26.

¹⁹ TFR.l.d.186; s. 27-58.

²⁰ TFR.l.d.186; s. 59-68.

²¹ TFR.l.d.186; s. 69-80.

Görice Kazası'nda 19 katl, 5 cerh, 4 sirkat, 8 ahz ve gasb, 2 tehdîd-âmîz varaka atma, 3 evrâk-ı muzırre bulundurma, 2 fidye-i necât almak, 2 intihar, 4 katl kasdıyla teşhîr-i silah, 2 katl kasdıyla silah endaht, 1 kazaen kendini cerh, 1 tehdîd ve suçta teşvik, 1 hayvânâtı itlâf ve tehdîd, 1 muhâberât-ı muzırre, 1 kazaen kendini öldürme, 1 muhâberât-ı fesâdiye, 2 eşkıyaya muâvenet ve 3 şekavet hadisesi yaşanmıştır. Bu suçları işleyenler kayıtların 39'unda İslam, 6'sında Rum, 4'ünde Bulgar, 1'inde Ulah, 7'sinde eşhâs-ı meçhul iken, 27'sinde İslam, 16'sında Rum, 6'sında Bulgar, 1'inde Ulah saldırıya maruz kalmıştır. Hadiselerin 6'sı hukuk-i umûma karşı işlenirken 1'de muhtelif kişilere olarak kaydedilmiştir. Gerçekleşen bu hadiselerden dolayı 30 kişi katl, 9 kişi cerh edilirken 34 kişi tevkif edilmiştir²².

Kayalar Kazası'nda 10 kişinin katl, 9 kişinin cerh edildiği hadiseler 7 katl, 8 cerh, 2 ahz ve gasb, 1 orman ihrâkı, 1 değirmen ihrâkına tasaddî şeklindedir. Suç işleyenlerin cemaatlere göre dağılımında olayların 16'sını İslam, 1'ini Rum, 1'ini eşhâs-ı meçhul gerçekleştirirken, saldırıya maruz kalanların cemaatlere göre dağılımı 16 İslam, 1 Rum, 1 Bulgar'dır. 17 kişi tevkif edilmiştir²³.

Kesriye Kazası'nda bakıldığında 13 katl, 2 cerh, 2 sirkat, 2 intihar, 1 izâle-i bikr, 1 ahz ve gasb, 2 ihrâk tasaddîsi, 1 katl kasdıyla silah endaht, 1 katl-i nüfus ve ihrâk-ı büyü, 2 eşkıyaya muâvenet, 1 eşkıyaya katılma vukuatları görülmektedir. Kazada yaşanan bu cürm vakaları neticesinde 31 kişi katledilmiş ve 4 kişi de cerh edilmiştir. 11 Bulgar, 10 İslam, 4 Rum, 1 Ulah, 3 eşhâs-ı meçhul müteaddî olarak kaydedilirken, 10 Bulgar, 10 İslam, 6 Rum, 1 Ulah da müteaddî-i aleyh olarak kaydedilmiştir. Vukuatların 4 tanesinin ise hukuk-i umûma karşı gerçekleştiği kayıtlardan anlaşılmaktadır. Müteaddîlerin 11 tanesinin ise tevkif edildiği görülmektedir²⁴.

Grebene Kazası'nda 8'i İslam, 8'i Rum ve 6'sı eşhâs-ı meçhul tarafından 17'si Rum'a, 4'ü İslam'a, 1'i Kıpti'ye, 1'i Ulah'a ve 4'ü hukuk-i umûma karşı suç işlenmiştir. İşlenen suçların kayıtları ise 10 katl, 1 cerh, 3 gasb, 3 orman ihrâkı, 2 ihrâk, 3 fi'l-i şenî, 1 dağa kaldırma ve 1 darb şeklindedir. 11 kişinin tevkif edildiği olaylarda 14 kişi öldürülmüş, 1 kişi yaralanmış ve 1 kişi de dağa kaldırılmıştır²⁵.

Debre-i Bâlâ Kazası'nda ise işlenen suçların çeşitliliği göze çarpmaktadır. Kazada 6 katl, 8 cerh, 1 ahz ve gasb, 2 darb, 3 sirkat, 2 teşhîr-i silah, 2 katl kasdıyla silah endaht, 1 dağa kaldırma, 1 tehdîd, 1 intihar, 1 zarar ve emniyeti suiistimal, 1 deruhtecilik namıyla para talep etmek, 1 ziraatı cebren men etmek, 2 su yoluna muhalefet, 1 dolandırıcılık, 1 emniyeti bozacak surette silah endaht hadiseleri yaşanmıştır. Bu hadiselerde 31'inde İslam'ın ve 2'sinde Bulgar'ın suçları işlediği görülmekle birlikte hiçbirinin tevkif edilemediği kayıtlardan anlaşılmaktadır. 27 İslam, 5 Bulgar ve 1 Sırp müteaddî-i aleyh olarak kaydedilmiş, bunların 9'u katledilmiş, 7'si cerh edilmiş ve 1'i de dağa kaldırılmıştır²⁶.

²² TFR.l.d.186; s. 81-90.

²³ TFR.l.d.186; s. 91-98.

²⁴ TFR.l.d.186; s. 99-108.

²⁵ TFR.l.d.186; s. 109-124.

²⁶ TFR.l.d.186; s. 125-132.

Rekarlar Kazası'na bakıldığında ise 5 katl, 1 cerh, 4 gasb, 3 sirkat, 3 dağa kaldırma, 1 müsâdeme, 1 gasb kasdıyla saldırı, 1 ahz ve gasb, 1 katl kasdıyla silah endahat olaylarının yaşanmış olduğu görülmektedir. Kimsenin tevkif edilemediği bu vakaların 12'si İslam, 3'ü İslam Malisor, 1'i Bulgar ve 2'si eşhâs-ı meçhul tarafından gerçekleştirildiği kaydedilmiş olup, olayların 11'inde İslam, 6'sında Bulgar ve 2'sinde Rum saldırılara maruz kalmış, bunların 6'sı katledilmiş, 1'i cerh edilmiş ve 16'sı dağa kaldırılmıştır²⁷.

İşlenen Suçlar

Defterdeki kayıtlara göre Manastır'da muhtelif suçlar işlenmekle birlikte katl, cerh, sirkat, gasb, ihrâk, silah kullanmak, eşkıyalık ve eşkıyaya muâvenet suçlarının daha sık görüldüğü anlaşılmaktadır. Defterde ayrıca intihar vakaları da kaydedilmiştir.

1.İntihar

Defterde kaydedilmiş dokuz intihar vakası görülmektedir. Bunların altı tanesinde sebebin anlaşılmadığı²⁸, iki tanesinde ise intihar mektubu bulunduğu belirtilmiştir. 19 Temmuz 1324 (1 Ağustos 1908) tarihinde Kesriye Kazası'nda gerçekleşen intihar vakasında mektup bulunmasına rağmen sebebine dair açıklama yapılmazken, 11 Temmuz 1324 (24 Temmuz 1908) tarihinde aynı kazada gerçekleşen vakada eşiyile öteden beri bir miras meselesi nedeniyle yaşadığı anlaşmazlıktan dolayı intihar ettiğinin intihar mektubundan anlaşıldığı açıklaması yapılmıştır²⁹. 13 Haziran 1324 (26 Haziran 1908) tarihinde Debre-i Bâlâ'da yaşanan vakada ise ümitsizliğe düştüğü için intihar ettiği kaydedilmiştir³⁰. 26 Nisan 1324(9 Mayıs 1908)'te Florina Kazası'nda gerçekleşen olayda kendisinin de jandarma efradından olduğu belirtilen şahıs sokakta geçmekte olan jandarma çavuşunu katlettikten sonra intihar etmiştir³¹. 25 Mart 1324(7 Nisan 1908)'te Manastır Merkez Kaza'da gerçekleşen olayda yolda öldürülmüş olarak bulunan bir Bulgar'ın katili olduğu şüphesiyle tutuklanan bir Rum jandarma dairesinde intihar etmiştir³². İntihar vakalarının üçünde silah³³, birinde zehir³⁴, birinde tavan direğine bağlanan ip kullanılmış³⁵, vakalardan ikisinde sadece intihar ettiği kaydedilirken, diğer iki vakada ise kendini cerh ve katl ettiği ifadesine yer verilmiştir³⁶.

2.Sirkat

Kaydedilen hırsızlık olayları incelendiğinde mekânların, çalınan eşyaların ve yöntemlerin çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Açık alanda gerçekleşen olaylar olduğu

²⁷ TFR.l.d.186; s. 133-138.

²⁸ TFR.l.d.186; s. 87,89,105.

²⁹ TFR.l.d.186; s. 107.

³⁰ TFR.l.d.186; s. 131.

³¹ TFR.l.d.186; s. 3.

³² TFR.l.d.186; s. 13.

³³ TFR.l.d.186; s. 107.

³⁴ TFR.l.d.186; s. 89.

³⁵ TFR.l.d.186; s. 131.

³⁶ TFR.l.d.186; s. 87.

gibi hâne, dükkân, ambar ve samanlığa girilerek de hırsızlık yapılmıştır. Köy kenarı, tarla kenarı gibi açık alanlarda at gibi hayvanlar çalınırken³⁷, dükkânlardan mal ve nakit çalınmış³⁸, hânelerden ise inek, öküz buzağı, at gibi hayvanların³⁹ yanı sıra eşya⁴⁰, zahire⁴¹ ve silah⁴² hırsızlığı da yapılmıştır. Bahsedilen yerlerin haricinde yaşanan tek hırsızlık olayı ise bir tekkede gerçekleşmiştir. 27 Nisan 1324 (10 Mayıs 1908) tarihinde Görice Kazası'nda bir tekkede hizmetkârlık yapan kişi tekkeden sekiz kile buğday çalmıştır⁴³.

Kullanılan yöntemler içinde ise özellikle geceleyin duvar delerek yapılan hırsızlıklar dikkat çekmektedir. Örneğin 11 Mart 1324 (24 Mart 1908) tarihinde Debre-i Bâlâ'da redif dairesi yanındaki tütüncü dükkânının redif dairesine açılan ufak bir aydınlık deliğinden bir iki kerpiç kaldırılıp, dükkâna girilerek çekmedeki para ve bazı eşyalar çalınmıştır⁴⁴. Yine gece duvar delinerek 14 Nisan 1324(27 Nisan 1908)'te Debre-i Bâlâ'da bir buzağı, bir inek ve bir bakraç, 21 Nisan 1324(4 Mayıs 1908)'te ise gece hâne duvarı delinerek iki baş öküz çalınmıştır⁴⁵.

3.İhrâk

Cerâim Defteri'ne göre Manastır'ın çeşitli kazalarında yangınların çıktığı görülmektedir. Bu yangınların bir kısmı kasten çıkarılırken bir kısmı da kazaen çıkmıştır. Örneğin 25 Temmuz 1324 (7 Ağustos 1908) tarihinde Kırçova Kazası'nda bağlı Nikoforova Köyü'nde ahaliden birisi kestiği otları samanlığa koyarken ailesinin çamaşır yıkamak için yaktığı ateşin otlara sıçramasıyla tutuşan samanlıktaki yangın, şiddetli rüzgârın etkisiyle evlere sirâyet etmiş, 42 hâne, 38 samanlık, 2 değirmen ve 1 kilise tamamen, köy ormanı cüz'î olarak yanmıştır⁴⁶. Yine Kırçova'da 4 Temmuz 1324(17 Temmuz 1908)'te bir kilisenin yanında bulunan ve üst katında müfreze askerlerinin ikamet ettiği mektebin alt katındaki fırın bacasından zuhûr eden ateşle iki oda yanmış, yangın kiliseye sıçramadan söndürülmüştür⁴⁷.

Kasten çıkarılan yangınlarda ise değirmen⁴⁸, hâne⁴⁹, dükkân⁵⁰, samanlık⁵¹, çiftlik⁵², mandıra⁵³ ve tarlada toplanmış halde bulunan giyâh⁵⁴ hedef alınmıştır.

³⁷ TFR.l.d.186; s. 41,43.

³⁸ TFR.l.d.186; s. 15,49,81.

³⁹ TFR.l.d.186; s. 79,127.

⁴⁰ TFR.l.d.186; s. 13,133.

⁴¹ TFR.l.d.186; s. 103,105.

⁴² TFR.l.d.186; s. 13.

⁴³ TFR.l.d.186; s. 83.

⁴⁴ TFR.l.d.186; s. 125.

⁴⁵ TFR.l.d.186; s. 127.

⁴⁶ TFR.l.d.186; s. 79.

⁴⁷ TFR.l.d.186; s. 79.

⁴⁸ TFR.l.d.186; s. 11,19,21.

⁴⁹ TFR.l.d.186; s. 9,11,101.

⁵⁰ TFR.l.d.186; s. 23.

⁵¹ TFR.l.d.186; s. 27.

⁵² TFR.l.d.186; s. 9.

⁵³ TFR.l.d.186; s. 1.

⁵⁴ TFR.l.d.186; s. 23.

Yangınların bazılarının kimliği belirsiz kişilerce bazılarının ise 6 Haziran 1324(19 Haziran 1908)'te Manastır Merkez Kazası'nda çıkan yangındaki⁵⁵ gibi kişisel husumetten dolayı çıkarıldığı kaydedilmiştir.

Kasten çıkarılan yangınların içinde eşkıya tarafından çıkarılanlar önemli bir yer tutmaktadır. Örneğin 12 Mart 1324(25 Mart 1908)'te Florina Kazası'nda bir Bulgar'a ait olan mandıra ve 100'den fazla koyun Rum eşkıyası tarafından yakılmıştır⁵⁶. Yine Florina Kazası'nda 8 Haziran 1324(21 Haziran 1908)'te Lukofçe Köyü'ne saldıran Rum eşkıyası bir kişiyi öldürüp iki kişi cerh etmiş, 11 hâne ve 22 samanlığı yakmış, 29 hayvanı itlaf etmiştir⁵⁷. Bir başka olay ise Pirlepe Kazası'na bağlı Sekirçi Köyü'nde yaşanmıştır. 18 Mart 1324 (31 Mart 1908) tarihinde Bulgar cemaatine karşı gerçekleşen evlerin yakılması olayında, yapanlar eşhâs-ı meçhul olarak kaydedilmekle birlikte yirmibeş gün önce köye gelip mezhep değiştirme konusunda köylüyü tehdit eden Sırp çetesinden şüphelenildiği belirtilmiştir⁵⁸. 13 Mayıs 1324(26 Mayıs 1908)'te Pirlepe'de yaşanan olayda ise bir Müslüman'a ait kulübe Bulgar eşkıyası tarafından yakılmıştır⁵⁹. Ohri'de 20 Nisan 1324(3 Mayıs 1908)'te gerçekleşen yangında ise bir Bulgar'ın evi yakılmış, bırakılan varakadan yapanların Rum eşkıyası olduğu anlaşılmıştır⁶⁰. 12 Mayıs 1324(25 Mayıs 1908)'te Görice Kazası'nda Rum eşkıyası Kostinçi Köyü'ne gelip birçok evi ve samanlığı ateşe vermiş, 6 Bulgar'ı katl ve 3 Bulgar'ı cerh etmiştir⁶¹.

Yangın çıkarılan yerlerden biri de miri ormanlardır. Grebene Kazası'nda 29 Haziran 1324(12 Temmuz 1908)'te çıkan yangında 450 bin ağaç yanmış, iki Müslüman tutuklanarak adliyeye sevk edilmiştir⁶². Aynı kazada 13 Temmuz 1324 (26 Temmuz 1908)'te çıkan yangında ise 400 dönümlük alan yanmış, yapanların tespiti için tahkikata devam edildiği kaydedilmiştir⁶³. Yine Grebene Kazası'nda 31 Ağustos 1324 (13 Eylül 1908) tarihinde çıkan yangında ise 300 dönüm baltalık, 11.300 yük hatab yanmış, 1 Rum tevkif edilmiştir⁶⁴.

4.Silah Kullanımı

İncelenilen defterde silah kullanımına ilişkin çeşitli suçların olduğu görülmektedir. Bunlardan biri yasak silah bulundurmadır. Hânelerde yapılan aramalarda çeşitli silahlar bulunmuş, silahlara el konularak hâne sahipleri tevkif edilmiştir⁶⁵. 20 Mart 1324(2 Nisan 1908)'te Florina Kazası'nda ise evlerinin müstemilâtında 4 bomba bulunması üzerine 5 kişi tevkif edilmiştir⁶⁶. Pirlepe'de 24 Mayıs 1324(6 Haziran 1908)'te üzerinde silahla tarlasında dolaşan bir Bulgar veya 3 Mayıs 1324(16 Mayıs 1908)'te kaşık satmak üzere

⁵⁵ TFR.I.d.186; s. 23.

⁵⁶ TFR.I.d.186; s. 1.

⁵⁷ TFR.I.d.186; s. 7.

⁵⁸ TFR.I.d.186; s. 27.

⁵⁹ TFR.I.d.186; s. 41.

⁶⁰ TFR.I.d.186; s. 61.

⁶¹ TFR.I.d.186; s. 85.

⁶² TFR.I.d.186; s. 115.

⁶³ TFR.I.d.186; s. 117.

⁶⁴ TFR.I.d.186; s. 121.

⁶⁵ TFR.I.d.186; s. 15,19,21,29,41.

⁶⁶ TFR.I.d.186; s. 1.

kaza merkezine gelen ve üzerindekiyle birlikte üç tane silahı bulunan bir Müslüman örneğinde olduğu gibi silah bulunması da deftere kaydedilen suçlar arasındadır⁶⁷. Kaydedilen bir başka suç çeşidi de silah endahtıdır. Bu suçun katli kasdıyla silah endah, silah endah ve asâkir-i şâhâneye karşı silah endah olarak üç farklı şekilde kaydedildiği görülmektedir. Hüviyetleri meçhul çetelerin baskın yapıp ateş etmesi⁶⁸ gibi eşkıyalık faaliyetlerinin yanı sıra çeşitli nedenlerden dolayı şahıslara yönelik saldırılar da sıklıkla yaşanmıştır. Saldırıların bir kısmının sebebi olarak çıkan tartışmalar⁶⁹ ve eski düşmanlıklar⁷⁰ kaydedilmiş, bir kısmında ise sebep belirtilmemiştir⁷¹. Bunların dışında münferit hadiselerde yaşanmıştır. Örneğin 15 Mayıs 1324(28 Mayıs 1908)'te Pirlepe'de bir Bulgar hükümete hafiyelik ve Sırplığa meylettığı şüphesiyle kendi cemaatinden iki kişinin saldırısına uğramıştır⁷². Askerlere yönelik saldırıların çoğunda doğrudan askerler hedef alınmıştır⁷³. Farklı tek olay ise Rekalı Kazası'nda yaşanmıştır⁷⁴.

5.Gasb

Cerâim Defteri'nde 46 tane gasb vakası görülmektedir. Bu vakaların bazılarında katli, cerh, dağa kaldırma, silah endah gibi farklı suçlar da işlenmiştir⁷⁵. Manastır'ın bütün kazalarında görülmekte olan gasb vakaları köy, dağ, tarla, otlak, yol üzeri gibi muhtelif yerlerde gerçekleşmiştir. Özellikle yol üzerinde gerçekleşen vakalarda nakit, eşya ve at gasb edilirken tarla, balkan ve otlakta genelde muhtelif hayvan gasb edilmiştir. Bunların dışında yaşanan iki farklı örnekten biri 12 Haziran 1324(25 Haziran 1908)'te Manastır Merkez Kazası'na bağlı Noşbal Köyü'nde çayırdaki bulunan bir Müslüman'a ait dört araba giyhın üç Bulgar tarafından gasb edilmesidir⁷⁶. Diğer örnek ise 10 Haziran 1324(23 Haziran 1908)'te Rekalı Kazası'na bağlı Piçiç? Karyesi'nde gelen Müslüman eşkıyanın Rum olan köy muhtarından deruhtecilik namıyla zorla 50 lira almasıdır⁷⁷. Gasb vakalarının 26'sı Müslüman, 5'i Bulgar, 4'ü Rum, 11 tanesi de kimliği belirsiz kişilerce gerçekleşmiştir. Gasb edenlerin 11'i Müslüman, 3'ü Bulgar, 2'si Rum toplam 16'sı için eşkıya ifadesi kullanılmış olmakla beraber, eşkıyalar tarafından gerçekleştirilen gasb vakalarının sayısını tam olarak belirlemek mümkün görünmemektedir⁷⁸.

⁶⁷ TFR.I.d.186; s. 37,43.

⁶⁸ TFR.I.d.186; s. 31,49.

⁶⁹ TFR.I.d.186; s. 83,101,125,129.

⁷⁰ TFR.I.d.186; s. 83,85,131.

⁷¹ TFR.I.d.186; s. 13,85.

⁷² TFR.I.d.186; s. 41.

⁷³ TFR.I.d.186; s. 9,11,19,21,23,25,135.

⁷⁴ TFR.I.d.186; Haziran 1324'de Rekalı Kazası'nda cinayetten tutuklanıp askerler tarafından Debre'ye götürülmekte olan Maksude ile evlenmek isteyen ve cinayetten aranan Mustafa bir arkadaşıyla birlikte Maksude'yi askerlerin elinden kaçırmak istemiştir. Askerlerin üzerine ateş açmışlarsa da askerlerin karşılık vermesiyle firar etmek zorunda kalmışlardır. s. 137.

⁷⁵ TFR.I.d.186; s. 1,11,15,29, 63, 75,79,85,87,93,115,135.

⁷⁶ TFR.I.d.186; s. 25.

⁷⁷ TFR.I.d.186; s. 135.

⁷⁸ TFR.I.d.186; s. 1,19,29,39,63,75, 79, 81,87,93,97,135,137.

6.Cerh

Katl suçundan sonra defterde en fazla işlenen suç olarak cerh karşımıza çıkmaktadır. Defterde kayıtlı 64 cerh vakası bulunmaktadır. Bunların 34'ünde sadece cerh suçunun işlenmiş olduğu görülmektedir⁷⁹. Diğer 30 vakada ise cerh suçunun yanı sıra gasb⁸⁰, ihrâk⁸¹, katl⁸², sirkat⁸³, eşkıyalık⁸⁴ gibi suçlar da işlenmiştir. Sadece cerh suçunun işlendiği vakaların çoğunda sebep belirtilmemiştir. Sebebi belirtilenlere bakıldığında ise kadın meselesi, değirmen kirası, zevceler arasında anlaşmazlık, mahsulâta zarar vermek, tecavüz teşebbüsü, kan davası, alacak meselesi gibi açıklamalar bulunduğu gibi bir kısmında ise tartışma, kavga gibi genel ifadelere yer verildiği görülmektedir. Suç aleti olarak çoğunlukla silah kullanılmış ayrıca bıçak, kama, sopa da kullanıldığı kaydedilmiştir.

7.Katl

İncelenen Cerâim Defteri'nde en fazla işlenen suçun cinayet olduğu görülmektedir. Vakalar çoğunlukla sadece cinayetten ibaret olmakla birlikte bazıları da gasb, eşkıyalık gibi farklı suçlarla birlikte gerçekleşmiştir.

Cinayetlerin nedenlerine bakıldığında kayıtların çoğunda neden belirtilmediği görülmektedir⁸⁵. Nedenleri açıklanan vakalarda ise ilk sırada eşkıyalık faaliyetleri bulunmaktadır. 6 Mart 1324(19 Mart 1908)'te Florina'da gerçekleşen vakadaki gibi umûr-u fesâdiyenin idaresi konusunda aralarında yaşanan anlaşmazlık ya da 23 Mart 1324(5 Nisan 1908)'te yine Florina'da Bulgar cemiyet-i fesâdiyesi mensupları arasındaki ihtilâf gibi eşkıyaların kendi iç hesaplaşmaları sonucunda işlenen cinayetler mevcuttur⁸⁶. İki çetenin karşı karşıya geldiği tek olay ise Kırçova Kazası'nda yaşanmıştır⁸⁷. Bundan başka eşkıyalar tarafından karye kenarında⁸⁸, gece evinden alınarak⁸⁹, dağda odun keserken⁹⁰, tarlasında çalışırken⁹¹ gibi çeşitli zamanlarda şahsa yönelik cinayetler işlenmiştir. Şahsa yönelik bir diğer hadise de 27 Mayıs 1324(9 Haziran 1908)'te Pirlepe Kazası'nda gerçekleşmiştir. Eşkıyaların köyde olduklarını ihbar ettiğini düşündükleri 5 Sırp, Sırp eşkıyalarınca katledilmiştir⁹².

⁷⁹ TFR.l.d.186; s. 1,11,13,15,19,21,25,35,41,47,51,55,57,79,81,87,91,93,95 vd.

⁸⁰ TFR.l.d.186; s. 11,87,115.

⁸¹ TFR.l.d.186; s. 1,61,85,103.

⁸² TFR.l.d.186; s. 7,9,15,23,25,45,67,71,85,87,105,125,131.

⁸³ TFR.l.d.186; s. 53.

⁸⁴ TFR.l.d.186; s. 1,7,23,43,95.

⁸⁵ TFR.l.d.186;s.1,3,7,9,11,13,15,17,19,21,23,25,33,35,37,39,43,49,57,61,79,81, 87, 89, 97, 105 vd.

⁸⁶ TFR.l.d.186; s. 1.

⁸⁷ TFR.l.d.186; s. 5 Mayıs 1324'te Kırçova Kazası'nda yedi kişiden oluşan Müslüman bir eşkıya grubu gelenden geçenden aşırıkları hayvanlarla balkanda bir Sırp çetesine tesadüf edince aralarında çıkan çatışma neticesinde hayvanları Sırp çetesi ele geçirmiş, Müslüman eşkıyalardan biri ölmüş ve diğerleri firar etmek zorunda kalmıştır.s.75.

⁸⁸ TFR.l.d.186; s. 25,31,63.

⁸⁹ TFR.l.d.186; s. 23.

⁹⁰ TFR.l.d.186; s. 23,29.

⁹¹ TFR.l.d.186; s. 5.

⁹² TFR.l.d.186; s. 45.

EşkİYaların gerçekleştirdiği gasb olayları sırasında işlenen cinayetler de mevcuttur⁹³. Bunun yanı sıra eşkıyaların gerçekleştirdiği köy baskınlarında da insanlar hayatlarını kaybetmiştir. Florina Kazası'nda 8 Haziran 1324(21 Haziran 1908)'te Lukofiçe Köyü'ne saldıran Rum eşkıyası bir kişiyi öldürüp iki kişi cerh etmiş ve köyde yangın çıkarmıştır⁹⁴. 9 Mayıs 1324(22 Mayıs 1908)'te Görice Kazası'na bağlı Bradoviçe Köyü'ne gelen Rum eşkıyası bir Rum'u dağa kaldırıp katletmiştir⁹⁵. En fazla zayıatın yaşandığı köy baskını ise Kesriye Kazası'na bağlı Vişani Köyü'nde gerçekleşmiştir. 23 Mayıs 1324(5 Haziran 1908)'te eşhâs-ı meçhul bir Rum çetesi köyü basarak evleri yakmış, 13 hayvanı itlâf etmiş ve rastgele açılan ateşle 4'ü erkek 10'u kadın 14 Bulgar'ı katl ve 3 Bulgar kadını cerh etmiştir⁹⁶. Askerlerle girilen çatışmalara dair olaylarda ise eşkıyalardan ölenler olmuştur⁹⁷. Kayıtlarda dikkati çeken bir başka cinayet sebebi ise milliyet ve mezhep farklılığıdır. Defterde bu sebeple gerçekleşen 6 tane cinayet vakası kaydedilmiştir. 10 Mayıs 1324(23 Mayıs 1908)'te Florina Kazası'nda gerçekleşen olayda bir Ulah mezhep farklılığı nedeniyle bir Rum tarafından ormanda kurşunlanarak öldürülmüştür⁹⁸. Yine Florina Kazası'nda 28 Mayıs 1324 (10 Haziran 1908) tarihinde iki olay birden gerçekleşmiştir. Olayların birinde Bulgarlar tarafından saldırıya uğrayan bir Rum ölmüş, bir Rum dağa kaldırılmıştır. Diğer vakada ise yine Bulgarlar tarafından aynı gerekçeyle saldırıya uğrayan iki Rum hayatını kaybetmiştir⁹⁹. 7 Nisan 1324 (20 Nisan 1908) tarihinde Manastır merkezde milliyet düşmanlığı sebebiyle gerçekleşen olayda bir Rum, bir Bulgar tarafından katledilmiş, saldırıyı gerçekleştiren Bulgar tevkif edilmiştir¹⁰⁰. Bir diğer olay ise yukarıda eşkıyalar tarafından gerçekleştirilen ihrâk suçları içinde de bahsedilmiş olan 12 Mayıs 1324(25 Mayıs 1908)'te Görice Kazası Kostinçi Köyü'ndeki saldırdır. Rum eşkıyasının saldırdığı köyde 3 Bulgar yaralanırken, 6 Bulgar katledilmiştir¹⁰¹. Yine Görice Kazası'nda 22 Mayıs 1324 (4 Haziran 1908) tarihinde gerçekleşen olayda ise eşhâs-ı meçhul tarafından 3 Bulgar milliyetlerinden dolayı katledilmiştir¹⁰².

Cerâim Defteri'ndeki katl vakalarında bahsedilenlerin haricinde husumet¹⁰³, farklı sebeplerden çıkan tartışmalar¹⁰⁴, kazaen katl¹⁰⁵, kazaen kendini katl¹⁰⁶, aldatma ve aile içi şiddet¹⁰⁷ gibi çeşitli sebeplerle cinayet işlendiği görülmektedir.

⁹³ TFR.l.d.186; s. 7,63,75,79,135.

⁹⁴ TFR.l.d.186; s. 7.

⁹⁵ TFR.l.d.186; s. 85.

⁹⁶ TFR.l.d.186; s.103.

⁹⁷ TFR.l.d.186; s.43,73,111.

⁹⁸ TFR.l.d.186; s. 5.

⁹⁹ TFR.l.d.186; s. 7.

¹⁰⁰ TFR.l.d.186; s. 15.

¹⁰¹ TFR.l.d.186; s. 85.

¹⁰² TFR.l.d.186; s. 85.

¹⁰³ TFR.l.d.186; s. 61,63,65,85,91,127,131.

¹⁰⁴ TFR.l.d.186; s. 25,57,67,87,93, 95,105.

¹⁰⁵ TFR.l.d.186; s. 51,53,129.

¹⁰⁶ TFR.l.d.186; s. 83.

¹⁰⁷ TFR.l.d.186; s. 35,55,87,91,119,137.

İşlenen cinayetlerde suç aleti olarak revolver, gra, manihir, martini, bıçak, kama, orak, tırpan, balta, köstek demiri kullanılmıştır. Bazı kayıtlarda ise suç aleti için tüfek, silah, kurşun, kesici alet gibi genel ifadeler kullanılmıştır.

8.Eşkıyalık ve Eşküyaya Muâvenet

Görüldüğü üzere yukarıda bahsedilen suçların önemli bir kısmı eşkıyalar tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu suçların yanı sıra Cerâim Defteri'nde doğrudan eşkıyalıkla ilgili kayıtlar bulunmaktadır. Kayıtların bir kısmı şekavet ve eşkıyalık bir kısmı da eşkıyaya muâvenet şeklindedir.

Şekavet ve eşkıyalıkla ilgili kaydedilen suçlar çeşitlilik göstermektedir. 13 Nisan 1324(26 Nisan 1908)'te Manastır Merkez Kaza'da meydana gelen olayda Bulgar eşkıyasından iki kişi bir Bulgar'ı komite emeline uygun hareket etmediği için katletmişlerdir¹⁰⁸. 15 Haziran 1324(28 Haziran 1908)'te Pirlepe'de 20-30 kişilik bir Rum çetesi pazardan evlerine dönmekte olan bir grup Bulgar'ın yolunu keserek ateş açmış, bir kişi hafif surette yaralanmıştır¹⁰⁹. Bir başkası ise 22 Mayıs 1324 (4 Haziran 1908) tarihinde Görice'de yaşanmıştır. Filibe'ye göndermek üzere postaya verdiği mektubun içinden birçok eşkıyanın olduğu bir fotoğraf bulunması ve fotoğraftaki eşkıyalardan birine benzerlik göstermesi üzerine bir Bulgar tevkif edilmiştir¹¹⁰. Bunların dışında yolda kervan yolunu kesip ateş etmek, dağa kaldırıp fidye istemek, köy basıp talepte bulunmak gibi suçlar ile şekavet ve yataklık suçuyla tevkif edilenler mevcuttur¹¹¹. Ayrıca eşkıyalara katılanlarla ilgili kayıtlarda bulunmaktadır¹¹².

Eşküyaya muâvenet kapsamında değerlendirilen suçlar içinde evinde eşkıyayı saklamak için mahzen bulunması¹¹³, asayiş bozmak veya eşkıyaların işlerini kolaylaştırmak amacıyla haberleşmek¹¹⁴, eşkıyaya yataklık etmek¹¹⁵, silah, cephane sevkiyatı ile eşkıyaların ihtiyaçlarını temin etmek¹¹⁶ yer almaktadır. Ayrıca evlerinde, dükkânlarında, üzerlerinde ve postaya verdikleri mektuplarda evrâk-ı muzırre bulunması da bu kapsamda kaydedilen suçlardandır¹¹⁷.

Şekavet, eşkıyalık ve eşkıyaya muâvenet suçları çerçevesinde değerlendirilen 46 suçun 21'i Bulgar, 17'i Rum, 5'i İslam, 1'i Ulah, 1'i Sırp, 1'i de Bulgar-İslam tarafından işlenmiştir.

Ayrıca defterde dağa kaldırma suçunun işlendiği 14 tane vukuat kaydedilmiştir. Bu vukuatların 10'unda kaçırılanlar eşkıya olup 2'si Rum, 2'si Müslüman, 2'si Müslüman malisor, 4 tanesi de Bulgar eşkıyalarınca gerçekleştirilmiştir¹¹⁸. Diğer 5 kaçırılma

¹⁰⁸ TFR.1.d.186; s. 15.

¹⁰⁹ TFR.1.d.186; s. 47.

¹¹⁰ TFR.1.d.186; s. 85.

¹¹¹ TFR.1.d.186; s. 11,13,27,69,81,85.

¹¹² TFR.1.d.186; s. 15,31,41,49,105.

¹¹³ TFR.1.d.186; s. 1, 3, 27, 31, 33, 37, 39, 41, 43, 47. Evlerin, ahırların veya samanlıkların altında yer alan bu mahzenler genelde 8-10 kişiyi barındıracak şekilde olup, bazı kayıtlarda bahçeye çıkışı olduğu belirtilmiştir.

¹¹⁴ TFR.1.d.186; s. 1,3,7, 31,33,47,85.

¹¹⁵ TFR.1.d.186; s. 1,3,13,15,19,81.

¹¹⁶ TFR.1.d.186; s. 5,29,81,85,99.

¹¹⁷ TFR.1.d.186; s. 1,11,17, 47,51,59,63,81,83,99.

¹¹⁸ TFR.1.d.186; s. 39,41,49,79,127,133,135.

hadisesinin ise muhtelif sebeplerden yaşanan husumetler ve fidye alma maksadıyla yapıldığı anlaşılmaktadır¹¹⁹. Eşkîyalarca dağa kaldırılan 25 kişiden 7'si kurtarılırken, diğerleri için çalışmalara devam edildiği kaydedilmiştir. Bunların dışında Müslüman eşkîyalarca 5 Temmuz 1324(18 Temmuz 1908)'te Kırçova Kazası'nda evlerinden alınarak kaçırılan 3 gayrimüslim 150,5 lira fidye ve 40 liralık eşya alındıktan sonra serbest bırakılmışlardır¹²⁰.

Sonuç

Manastır Ceraim Defteri'nde mevcut olan bilgiler bölgedeki suç çeşitleri ve suç yoğunluğunu göstermesi bakımından önemlidir. Suç yoğunluğu kazalara göre farklılık göstermekte olup en fazla suçun işlendiği kaza Manastır Merkez Kazası olarak karşımıza çıkmaktadır. Manastır Merkezini sırasıyla Pirlepe, Görice, Florina, Debre-i Bâlâ, Kesriye, Grebene, Ohri, Kırçova, Rekalar ve Kayalar kazaları takip etmektedir.

1324/1908 yılı Manastır'ında suç çeşitliliğinin fazla olduğu görülmektedir. Ziraati cebren men etmek, su yoluna muhalefet, dolandırıcılık, izâle-i bîkr, fi'l-i şenî, tehdîd, hayvan itlafi, gaybûbet, tehdîd-âmîz varaka bırakmak, deruhtecilik namıyla para talep etmek, müsademe vs. gibi suçlar görülmekle birlikte çoğunlukla yukarıda incelenmiş olan suçların işlendiği görülmektedir. En fazla işlenen suçların başında katl gelirken, katl suçunu cerh, eşkıyalık ve eşkıyaya muâvenet, ahz ve gasb, silah kullanımına ilişkin suçlar, ihrâk ve sirkat takip etmektedir. Eşkîyaya muavenet suçunun içinde eşkıyaya yataklık, eşkıya işlerini kolaylaştırmak için varaka vermek, eşkıyaya hitaben mektup bulundurmak, eşkıyaya katılmak, muhaberât-ı fesâdiye, evrâk-ı muzırre bulundurmak, erbâb-ı fesâddan olmak, silah sevkıyatı, eşkıyaların ihtiyaçlarını temin etmek, şekavet-i siyasiye gibi suçlar değerlendirilmiş ki bu kapsamdaki suçların çeşitliliğinin fazla olduğu görülmektedir.

Manastır'da eşkıyalık faaliyetlerinin sürdüğü ve eşkıyalarca birçok cinayet, cerh, köy baskını, gasb, dağa kaldırma ve ihrâk suçlarının gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Ayrılmış hareketler içinde değerlendirilebilecek mezhep ve milliyet farklılıklarından dolayı işlenen cinayetlerde bu çerçevede dikkate alınması gereken eylemlerdir. Bunların yanı sıra sebebi kaydedilmemiş suçlarla eşhâs-ı meçhul tarafından gerçekleştirilen suçların bir kısmının da eşkıyalar tarafından gerçekleştirilmiş olabileceği ihtimalini göz ardı etmemek gerekmektedir.

Öte yandan II. Meşrutiyet'in ilanından sonra iktidardaki güç olarak ortaya çıkan İttihatçılar Makedonya sorununu Osmanlı birliği temelinde çözebileceklerini düşünmeleri, 31 Mart Vakasına kadar Makedonya'da Bulgarların, Rumların, Ulahların, Sıpraların ve Arnavutların Meşrutiyet'in getirdiği özgürlüğe ortamda birbirleriyle müzakere yolunu kullanmaları¹²¹ çete faaliyetlerinin azalmasını sağlamıştı. Nitekim Manastır Ceraim Defteri Manastır'da işlenen suçlar, suçların çeşitleri, kazalara göre dağılımı, bölgede asayişin bozulması ve başta Bulgar çeteleri olmak üzere diğer unsurlara mensup çetelerin faaliyetleri hakkında bilgi verirken tamamen sona ermesine de önceki dönemlere nazaran eşkıyalık faaliyetlerinin görece olarak azaldığını da göstermektedir.

¹¹⁹ TFR.l.d.186; s. 7,23,51,121,137.

¹²⁰ TFR.l.d.186; s. 79.

¹²¹ Ayrıntı için bkz. ; Hacısalihoğlu; a.g.e., s.220-301.

Kaynaklar

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

TFR.l.d.186 nolu Manastır Ceraim Defteri

Basılı Eserler

- Adanır, Fikret. (1975). "Makedonya Sorunu ve Dimitar Vlahof'un Anılarında II. Meşrutiyet". *Birikim* 9:14-26.
- Adanır, Fikret. (1996). *Makedonya Sorunu*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Aydın, Mahir. (1989). "Arşiv Belgeleriyle Makedonya'da Bulgar Çete Faaliyetleri". *Osmanlı Araştırmaları IX*: 209-234.
- Bakırcılar, Nimet Ayşe. (2014). "1903-1907 Tarihli Manastır Ceraim Defteri Işığında Manastır'da Suç". Ed.: Marinos Sariyannis. *20th CIÉPO Symposium, 27 June-1 July 2012*: 351-360.
- Bayraktar, Kaya. (2014). "Makedonya Sorunu ve Avrupa Müdahalesi (1902-1905)". *bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* 69:1-28.
- Beydilli, Kemal. (1989). "II.Abdülhamid Devrinde Makedonya Meselesine Dair". *Osmanlı Araştırmaları* 9:78-99.
- Gül, Abdülkadir. (2013). "Osmanlı Taşrasında Suç ve Suçlular (1919 Ocak Ayı Erzincan Sancağı Örneği)". *EÜHFD, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. C.XVII. 1-2:1-29.
- Hacısalıhoğlu, Mehmet. (2008). *Jön Türkler ve Makedonya Sorunu (1890-1918)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Resneli Ahmed Niyazi. (1326). *Hatırât-ı Niyazi Yahud Tarihçe-i İnkulâb-ı Kebire-i Osmaniden Bir Sahife*. İstanbul: Sabah Matbaası.
- Şıvgın Hale (2007). "Osmanlı Arşiv Belgeleriyle 1902-1912 Yılları Arasında Makedonya". *Türk Kültürü Hacı Bektaş Veli Dergisi* 43: 1-8.
- Tokay, Gül. (1995). *Makedonya Sorunu Jön Türk İhtilalinin Kökenleri (1903-1908)*. İstanbul: Afa Yayınları.
- Uzer Tahsin (1999). *Makedonya Eşkıyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Yetişgin Memet (2003). "Osmanlı Son Döneminde Balkanlardaki Olayların Bölgedeki Türk ve Müslüman Halk Üzerindeki Etkileri", *Türk Tarihinde Balkanlar*, Ed.Zeynep İskefiyeli-Bilal Çelik-Serkan Yazıcı, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları: 859-893.

Ek: 1

تاریخ: ۱۰/۱۰/۱۳۰۵

محل: ...

موضوع: ...

ردیف	شرح	مقدار	واحد	مجموع	توضیحات
۱	...	۱۰
۲	...	۲۰
۳	...	۳۰
۴	...	۴۰
۵	...	۵۰
۶	...	۶۰
۷	...	۷۰
۸	...	۸۰
۹	...	۹۰
۱۰	...	۱۰۰
۱۱	...	۱۱۰
۱۲	...	۱۲۰
۱۳	...	۱۳۰
۱۴	...	۱۴۰
۱۵	...	۱۵۰
۱۶	...	۱۶۰
۱۷	...	۱۷۰
۱۸	...	۱۸۰
۱۹	...	۱۹۰
۲۰	...	۲۰۰
۲۱	...	۲۱۰
۲۲	...	۲۲۰
۲۳	...	۲۳۰
۲۴	...	۲۴۰
۲۵	...	۲۵۰
۲۶	...	۲۶۰
۲۷	...	۲۷۰
۲۸	...	۲۸۰
۲۹	...	۲۹۰
۳۰	...	۳۰۰

تاریخ: ۱۰/۱۰/۱۳۰۵

محل: ...

موضوع: ...

مجموع: ...

توضیحات: ...

TRFLD00186